

Ohjeita eroavalle

1. Ero

1.1 Avioero

Ensimmäinen hakemus

Avioeroa koskeva asia pannaan vireille käräjäoikeudelle toimitettavalla kirjallisella hakemuksella. Sen voivat tehdä puoliset yhdessä tai toinen puoliso yksin. Hakemus haetaan ja jätetään käräjäoikeuden kansliaan joko itse tai valtuutetun asiamiehen toimesta. Hakemus voidaan lähettää myös postitse, telekopiona tai sähköpostina.

Harkinta-aika

Harkinta-aika alkaa siitä, kun yhteinen avioerohakemus on jätetty tai toisen puolison tekemä hakemus on annettu toiselle puolisolle tiedoksi. Hakemuksen tiedoksi-antamisesta huolehtii käräjäoikeus. Harkinta-aika on kuusi kuukautta.

Toinen hakemus

Puolisot tuomitaan avioeroon, kun kuuden kuukauden harkinta-aika on kulunut umpeen ja puoliset yhdessä tai toinen heistä vaatii avioeroa uudella hakemuksella, joka edellisen tavoin toimitetaan käräjäoikeuteen. Avioeroasia raukeaa, jos vaatimusta avioeroon tuomitsemisesta ei ole tehty vuoden kuluessa harkinta-ajan alkamisesta. Ilman harkinta-aikaa puolisoilla on oikeus saada avioero, jos he ovat asuneet keskeytyksettä erillään viimeiset kaksi vuotta.

1.2 Avoero

Avoliitosta erottaessa ei tarvita kenenkään muun päätöstä kuin asianosaisten itsensä. Eroon liittyvät muut asiat, kuten lapsen asiat ja omaisuuden jako, tulee tällöinkin järjestää niihin liittyvien säädösten mukaan.

2. Eron yhteydessä käsiteltävät lapsen liittyvät asiat

2.1 Avioeron yhteydessä

Vanhemmat voivat tehdä sopimuksen lapsen huollosta, asumisesta, tapaamisoikeudesta ja elatusavusta asuinkunnan lastenvalvojan luona, joka vahvistaa sopimuksen, jos se ei ole lapsen edun vastainen. Vahvistettu sopimus vastaa lainvoimaltaan tuomioistuimen antamaa ratkaisua. On toivottavaa, että lapsen vanhemmat sopivat lapsen huollosta erotilanteessa yhteisymmärryksessä. Jos perheessä on ollut väkivaltaa tai muita vakavia tilanteita, sopiminen ei kuitenkaan välttämättä onnistu. Ristiriitatilanteissa asian ratkaisemiseksi voi hakea tukea lastenvalvojalta, perheneuvonnasta (Perheasiansovittelu) tai muilta eroauttajilta.

Jos yhteisymmärrykseen ei päästä, oikeus ratkaisee huollon, asumisen ja muut tähän liittyvät asiat. Tällöin käräjäoikeus saattaa pyytää selvitystä sosiaalitoimelta. Selvityksessä arvioidaan mm. vanhemmuutta hyvän hoidon ja kasvatuksen näkökulmasta, miten ja missä määrin vanhempi on osallistunut lapsen hoitoon, kykyä tarjota lapselle turvallinen, hellä ja ymmärtäväinen kasvuympäristö, vanhempien terveydentila, taloustilanne sekä asumisjärjestelyt.

Lapsenhuoltomuodot erotilanteessa

- **Yhteishuolto** tarkoittaa sitä, että vanhemmat yhdessä päättävät lapsensa tärkeistä asioista, kuten nimestä, hoidosta, kasvatuksesta, passista, asuinpaikasta, kansalaisuudesta, äidinkielestä, uskontokunnasta, koulutuksesta ja terveydenhuollosta sekä lapsen omaisuuden käytöstä.

Yhteishuollossa kummallakin huoltajalla on oikeus saada tietoja lapsestaan viranomaisilta esim. päivähoidosta, lääkäriltä, opettajilta ja poliisilta.

Joskus tuomioistuin voi päättää huoltajien välisestä tehtävien jaosta erikseen ja antaa päätösvallan jossakin asiassa yksin toiselle vanhemmalle. Tällöin puhutaan **rajoitetusta yhteishuollosta**.

- **Yksinhuolto** tarkoittaa sitä, että toisella vanhemmalla on yksin päätäntäoikeus lapsen kaikista asioista. Viranomaisella ei lupaa antaa lasta koskevia tietoja huollosta erotetulle vanhemmalle (ellei toisin ole päätetty).

Lapsen asuminen

Silloin kun vanhemmat ovat yhdessä lapsen huoltajia, mutta eivät asu yhdessä, on ratkaistava, kumman vanhemman luona lapsi asuu. **Lähtökohtana tulee olla lapsen etu.** Harkittaessa lapsen asuinpaikkaa, on tärkeää ottaa huomioon, kuinka asuminen ja lapsen arkeen kuuluvat asiat järjestyvät käytännössä parhaiten. Vuoroasuminen tarkoittaa sitä, että lapsi asuu puolet tai lähes puolet ajastaan vuorotellen vanhempiansa luona (vaatii hyviä suhteita vanhempien välillä ja on toivottavaa, että vanhemmat asuvat lähekkäin, jolloin koulu, päiväkotiki ja kaverit pysyvät ennallaan). Joissakin tapauksissa lapset asuvat pysyvästi samassa paikassa ja vanhemmat asuvat vuorotellen heidän kanssaan. Lapsi voi kuitenkin olla virallisesti kirjoilla vain yhdessä paikassa (lähivanhempi). Muista lapsen etu, ei se, mikä sopii vanhemmille parhaiten!

Lähivanhempi = lapsen kanssa pääsääntöisesti asuva vanhempi.

Etävanhempi = vanhempi, joka ei pääsääntöisesti asu lapsen kanssa.

Tapaamisoikeus

Lapsen tapaamisoikeuden tarkoituksena on turvata lapselle oikeus pitää yhteyttä ja tavata vanhempiansa, jonka luona hän ei asu. Tapaamisoikeuden turvaaminen on kummankin vanhemman vastuulla. Lapsen oikeus tavata vanhempiansa ei ole sidoksissa siihen, onko vanhempi lapsen huoltaja vai ei. Tapaamisoikeus voidaan vahvistaa vain lapsen ja vanhemman välille.

Lapsen elatus

Vanhemmilla on velvollisuus elättää alaikäistä lastaan. Lapsella on oikeus riittävään elatukseen, joka käsittää lapsen kehitystason mukaisten aineellisten ja henkisten tarpeiden tyydyttämisen, lapsen tarvitseman hoidon ja koulutuksen sekä tästä aiheutuvat kustannukset. Vanhemmat vastaavat lapsensa elatuksesta kykynsä mukaan. Etävanhemman maksaman elatusavun suuruus määräytyy lapsen elatuksen tarpeen ja molempien vanhempien elatuskyvyn perusteella. Lapsen oikeus saada elatusta vanhemmiltaan päättyy, kun hän täyttää kahdeksantoista vuotta tai jos hän solmii avioliiton ennen kuin täyttää 18 vuotta. Jos lapsi käy kuitenkin vielä koulua, hänen on mahdollista hakea vanhemmaltaan koulutusavustusta.

Elatusapu 18 vuotta täyttäneelle eli ns. koulutusavustus

Vanhemmat vastaavat lapsen koulutuksesta aiheutuneista kustannuksista myös sen jälkeen, kun lapsi on täyttänyt 18 vuotta, mikäli se harkitaan kohtuulliseksi. Tällöin otetaan erityisesti huomioon lapsen taipumukset, koulutuksen kestoaike, siitä aiheutuvien kustannusten määrä sekä lapsen mahdollisuudet koulutuksen päätyttyä itse vastata koulutuksesta aiheutuvista kustannuksista. Jos sopimus koulutusavustuksesta tehdään ennen kuin lapsi täyttää 18 vuotta, niin lähivanhempi edustaa häntä sopimusta tehtäessä. Täysi-ikäinen lapsi toimii asiassa itsenäisesti. Koulutusavustus maksetaan 18 vuotta täyttäneen lapsen tilille.

Elatusavun määrästä ja suorittamistavasta sovitaan lastenvalvojan vahvistamalla sopimuksella. Oikeusministeriö on julkaissut Ohjeen lapsen elatusavun suuruuden arvioimiseksi. Ohjeen tarkoituksena on yhdenmukaistaa kuntien sosiaali-viranomaisten toimintaa, kun he opastavat vanhempia oikean elatusavun määrän arvioimisessa ja harkitsevat, voidaanko vanhempien tekemä sopimus elatusavusta vahvistaa. Ohje on oikeudelliselta luonteeltaan suositus. Lastenvalvoja arvio vanhempien kanssa yhdessä elatusavun määrää tämän ohjeen pohjalta. Ohje on löydettävissä oikeusministeriön Internet-sivuilla. Jos vanhemmat eivät pääse keskenään sovintoon lapsen elatusta koskevassa asiassa, voidaan asia viedä tuomioistuimen ratkaistavaksi. Elatusapu voidaan vahvistaa jatkuvasti voimassa olevaksi tai määräajaksi tai suoritettavaksi erimääräisenä eri ajanjaksoilta. Elatusapu maksetaan kuukausittain etukäteen tai se voidaan sopia maksettavaksi kertasuorituksena. Elatusmaksu on maksettava eräntymispäivänä pääsääntöisesti lapsen lähivanhemman pankkitilille. Jos elatusapumaksujen maksaminen laiminlyödään, niin elatusavut voidaan ulosmitata elatusvelvolliselta.

Lapsella on oikeus **elatusukeen**, jos

- elatusvelvollinen on laiminlyönyt *vahvistetun* elatusavun maksamisen (vahvistettu = joko lastenvalvojan vahvistama sopimus tai tuomioistuimen päätös)
- elatusapu on vahvistettu elatusukea pienemmäksi elatusvelvollisen vanhemman taloudellisen tilanteen vuoksi
- elatusapua ei ole vahvistettu lainkaan maksettavaksi elatusvelvollisen taloudellisen tilanteen vuoksi
- avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen isyyttä ei ole vahvistettu.
- olet adoptoinut lapsen ilman kumppania.

Täysimääräinen elatusuke on 155,50 €/kk lasta kohden. Elatusuke on verotonta tuloa ja sen toimeenpanosta vastaa KELA. Elatusapujen ja elatusuken määrät tarkistetaan kalenterivuositteittäin vuoden alusta elinkustannusindeksin nousua vastaavasti.

2.2 Avoeron yhteydessä

Avioeron yhteydessä käytettävää menettelyä käytetään soveltuvin osin myös avoerossa. Tämä tarkoittaa sitä, että mikäli molemmat vanhemmat ovat lapsen huoltajia ja vanhemmat eroavat avoliitosta, sovitaan lapsen huollosta, asumisesta, tapaamisoikeudesta ja elatusavusta edellä mainituin tavoin.

3. Perheasioiden sovittelu

Avoliittolaissa on säännelty erityinen perheasioiden sovittelupalvelu. Palveluun hakeudutaan, kun avo/aviopuolisot hakevat apua ja tukea harkitessaan parisuhteen purkamista tai eropäätöksen jälkeen, heidän pohtiessaan mm. eroon liittyviä tunteita, erojärjestelyjä tai lasten tilannetta. Sovittelussa pyritään etsimään ratkaisuja vanhempien esiin nostamiin ongelmiin neuvottelemalla ja etsimällä vaihtoehtoisia ratkaisutapoja. Myös lasten on mahdollista osallistua perheasiain-sovitteluun. Sovittelupalvelun käyttäminen on vapaaehtoista ja luottamuksellista. Sovittelun järjestämisestä huolehtivat kunnan sosiaaliviranomaiset ja perheneuvonta. Näiden lisäksi sovittelupalveluita voivat antaa tähän luvan saaneet yhteisöt ja henkilöt.

4. Omaisuuden jako eli ositus

4.1 Avioerossa

Omaisuuden jako voidaan toimittaa siten, että osapuolet tekevät keskenään sopimuksen (sopimusositus). Tällöin siitä laaditaan asiakirja, joka on päivättävä ja allekirjoitettava sekä kahden esteettömän henkilön todistettava oikeaksi.

Jos osapuolet eivät pääse asiassa yksimielisyyteen, osituksen toimittaa tuomioistuimen tähän tehtävään määräämä pesänjakaja, tavallisesti asianajaja.

Omaisuuden ositusta voidaan **sovitella** silloin, jos se johtaisi kohtuuttomaan lopputulokseen tai siihen, että toinen puoliso saisi perusteettomasti taloudellista etua. Kun osituksen sovittelua harkitaan, otetaan erityisesti huomioon avioliiton 6 (11) kesto-aika, puolisoitten toiminta yhteisen talouden hyväksi ja omaisuuden säilyttämiseksi ja kartuttamiseksi. Sovittelupäätöksen tekee tuomioistuimen määräämä pesänjakaja.

4.2 Avoerossa

Jos avoliitto on purkautunut ennen 1.4.2011, yhteistalouden purkuun ei ole erityisiä säännöksiä. Peruseriaate tällöin on, että kumpikin pitää oman omaisuutensa ja yhteisen omaisuuden jaosta tulee sopia. Riitatapauksessa omaisuuden omistusoikeus tulee todistaa esim. kuiteilla.

Avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta on tullut voimaan uusi laki 1.4.2011. Tätä lakia sovelletaan avoliittoihin, jotka ovat päättyneet sinä päivänä tai sen jälkeen. Lisäksi edellytetään lain soveltamiseksi, että avoliitto on kestänyt vähintään viisi vuotta tai puolisoilla on tai on ollut yhteinen tai yhteisessä huollossa oleva lapsi.

Uuden lain perusteella toimitettavissa yhteistalouden purkamisissa lähtökohtana on, että kumpikin puoliso pitää oman omaisuutensa. Jos irtaimen esineen osalta ei selviä, kummalle se kuuluu, se katsotaan yhteiseksi.

Uutta lakia sovellettaessa voi myös tulla kyseeseen oikeus hyvitykseen. Jos puoliso on auttanut toista puolisoa kartuttamaan omaisuuttaan ja omaisuuden jakaminen pelkästään omistussuhteen perusteella merkitsisi hyötymistä toisen kustannuksella eikä hyötyminen ole vähäinen, voi auttaneella puolisoilla olla oikeus hyvitykseen.

Hyvitykseen oikeuttava panos voi olla esim. taloustyötä kotona toisen kartuttaessa omaisuuttaan työelämässä. Se voi olla myös merkittävä rakennus- ja korjaus-työ tai pitkäaikainen hoivatyö kotona toisen puolison hyväksi.

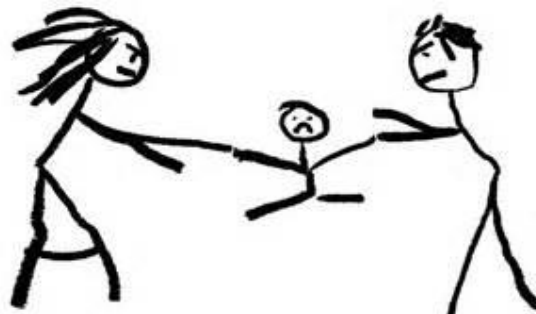
Omaisuuden erottelusta ja hyvityksestä on uuden lain mukaan mahdollista sopia puolisojen kesken. Mikäli sopiminen ei onnistu, voi asiaa varten hakea oikeudelta pesänjakajan määräämistä, joka päättää jaosta ja hyvityksestä. Hyvitysvaatimus voidaan myös saattaa kanteella oikeuden ratkaistavaksi.

Hyvitys tulee vaatia joko erottelussa tai viimeistään kuuden kuukauden kuluessa erottelusta.

5. Lapsen tunteita erossa

- ☼ **Hämmennys:** Erotilanne tuntuu usein lapsesta sekavalta ja hänen voi olla vaikea ymmärtää, mitä perheessä tapahtuu ja miksi. Lapsi voi miettiä onko tapahtumat totta.
- ☼ **Syällisyys ja häpeä:** Usein lapsi kokee syällisyyttä ja häpeää vanhempien erosta. Mitä pienempi lapsi on, sitä enemmän hän ajattelee asioiden johtuvan itsestään.
- ☼ **Pelko:** Lasta pelottaa luopuminen tutusta ja turvallisesta. Hänen perusturvallisuuden tunteensa voi järkkäytyä ja voi tuntua että mitä tahansa voi tapahtua. Hylkääkö vanhempi hänetkin?
- ☼ **Ikävä ja suru:** Vanhemman on tärkeä antaa lupa surun ja ikävän tunteiden ilmaisemiseen. Joskus lapsen voi olla vaikea puhua kipeistä asioista ja tunteista, jolloin hän vetäytyy omiin oloihinsa eikä hae lohtua.
- ☼ **Pettymys:** Eron jälkeen lapset usein toivovat vanhempien rakastuvan uudelleen ja muuttavan takaisin yhteen. Lapsi kokee pettymystä, kun toiveet eivät toteudu.
- ☼ **Viha:** Lapsella on oikeus olla vihainen siitä, että vanhemmat ovat eronneet ja hän on joutunut luopumaan monista asioista ja mahdollisesti ihmissuhteista.
- ☼ **Helpotus:** Lasta helpottaa kun hän saa irrottautua aikuisten asioista. Lapsen tehtävä ei ole lohduttaa vanhempaa.
- ☼ **Ilo:** Vanhempien ero voi lapsesta tuntua vielä pitkän aikaa pahalta. Aikaa myöten kun lapsi oppii hyväksymään tapahtuneen, myös paha olo vähenee. Lapsen on hyvä oppia tuntemaan omat vahvuutensa ja pitämään itsestään juuri sellaisena kuin on.

6. Miten autan lastani erossa

- ☼ Kerro lapselle erosta ja sen syistä. Sano, ettei ero ole hänen syytään.
- ☼ Kerro lapselle, että vanhemmat eivät eroa hänestä ja auta lasta kertomaan asiasta kavereille ja muille aikuisille.
- ☼ Säilytä arjen rutiinit mahdollisimman muuttumattomina ja valmistele lasta parhaasi mukaan tuleviin muutoksiin.
- ☼ Anna lupa lapsen kaikenlaisille tunteille, älä jätä lasta yksin ikävään ja suruun vaan lohduta häntä.
- ☼ Kannusta lastasi ilmaisemaan tunteitaan jutellen, piirtäen, kirjoittaen tai muulla hänelle luontaisella tavalla.
- ☼ Pysy itse rauhallisena lapsen tunnekuohun aikana ja ohjaa häntä rakentavaan kiukun purkamiseen.
- ☼ Vältä riitelyä toisen vanhemman kanssa lapsen kuullen. Tue lapsen ja toisen vanhemman suhdetta sekä lapsen myönteistä mielikuvaa toisesta vanhemmastaan.
- ☼ Kerro lapselle, että vanhempien riidat eivät ole hänen syytään. Älä viestitä aikuisten asioita lapsen kautta.
- ☼ Luo turvaa olemalla lapsen lähellä. Älä vuodata omia hankalia tunteitasi lapselle.
- ☼ Anna lapsen muistella menneitä ja katsella valokuvia. Tee yhdessä lapsen kanssa mukavia asioita.
- ☼ Kiitä ja kehu lastasi usein ja kannusta häntä nauttimaan iän mukaisista asioista.

7. Mitä muita asioita tulisi hoitaa/huomioida

- ☼ Osoitteenmuutos postiin ja maistraattiin. Jos jäät vanhaan osoitteeseen, tarkista maistraatista, että toinen on tehnyt osoitteenmuutoksen.
- ☼ Kelan etuudet: Mitä maksetaan ja kenelle kuuluu esim. asumistuki, lapsilisät ja yksinhuoltajakorotukset. Kaikkiin etuuksiin tarvittaessa siirrot, katkaisut ja tarkistushakemukset.
- ☼ Vanhassa asunnossa vesimaksut ja muut henkilöluvuun perustuvat maksut ajan tasalle (miten autopaikka?).
- ☼ Tarkista asunnon/perheen sähkösopimus, vakuutukset, puhelimet, nettiyhteydet, bonuskortit yms. tarkistettava kenen nimissä ja siirto omiin nimiin.
- ☼ Asunnon ja muiden lainojen tarkistukset ja siirrot omille tai toisen nimelle. Suoraveloitusten tarkistaminen, että menee oikealta tililtä.
- ☼ Jos yhteinen tili, hanki oma tili (tai poista oman tilisi käyttöoikeus toiselta). Etuuksien, palkkojen ja muiden maksujen siirto omalle tilille.
- ☼ Lasten tilit ja niiden käyttöoikeus.
- ☼ Lehdet ym. yhdessä tilatut asiat tarkistukseen. Kenelle tilattu ja kuka maksaa?
- ☼ Sairaaloissa ja työpaikalla ym. lähiomaisen tietojen tarkistus.
- ☼ Jos muutto, niin lasten koulut, päiväkodit yms. kuntoon.
- ☼ Vakuutukset ajan tasalle (edunsaajat?).
- ☼ Testamentit ajan tasalle.
- ☼ Kotihoidontuki ja siinä hoitolisän tarkistushakemus.
- ☼ Lasten avuntarve ja mistä siihen apua? (neuvola, kouluterveydenhuolto, perheneuvonta, perhetyö ja ohjaus.
- ☼ Oma avuntarve ja jaksaminen. Mistä ja millaista apua? (kunnallinen terveydenhuolto, työterveys, seurakunta, perhetyö ja -ohjaus.

Eroauttajien yhteystiedot päivitetty 1.11.2016

HÄMEENKYRÖN KUNTA (etunimi.sukunimi@hameenkyro.fi)

PERHEASIAINSOVIITTELU, Perheneuvonta.

Psykologi Suvi Raatikainen, puh. 044 730 1377. Puhelinaika ma-pe 11.00 - 11.30.

PERHENEUVONTA

Psykologi Päivi Hiltunen, puh. 050 559 7796.

Psykologi Suvi Raatikainen, puh. 044 730 1377.

Puhelinaika ma-pe 11.00 - 11.30.

LASTENVALVOJA

Päivi Niemi puh. 050 322 6367. Puhelintunti ma-pe klo 11.00 - 12.00.

LAPSIPERHEIDEN SOSIAALITYÖ

Sosiaalityöntekijä Anita Karnaranta, puh. 050 596 9134 (kirjaimet M-Ö)

Sosiaalityöntekijä Katja Sipiläinen, puh. 050 682 41 (kirjaimet A-L)

Puhelintunti ja ajanvaraus ma-pe klo 11.00 - 11.30.

NEUVOLA

Vastaava terveydenhoitaja Pia Turvala, puh. 050 528 7155.

PERHETYÖ

Keskusteluapua, lapsen ja vanhemman tukemista ym.

Perhetyöntekijä Päivi Lahtinen, puh. 050 409 3243.

Perhetyönohjaaja Piia Rättäri, puh. 050 308 9557.

VARHAISKASVATUKSEN PERHEOHJAUS

Keskusteluapua, lapsen ja vanhemman tukemista ym.

Perheohjaaja Saija Lehtonen, puh. 040 133 1269.

HÄMEENKYRÖN SEURAKUNTA (etunimi.sukunimi@evl.fi)

Diakoniatyö, keskusteluapua ym.

Johanna Graeffe, puh. 044 724 8360.

Pirjo Järvinen, puh. 044 724 8362.

Anu Tassberg, puh. 044 724 8361.

EROAUTTAMISEN KIRJALLISUUTTA

Hämeenkyrön kirjasto, avioeroa käsittelevää kirjallisuutta:

Aikuistenosasto, Hyllypaikka kirjastossa

- 14.8 Dotto, Françoise: Kun vanhemmat eroavat (2105)
Isän kanssa: arkena ja sunnuntaina
Kiiänmaa, Kari: Hyvä ero, uusi elämä (2008)
Lapsi ja ero: kertomuksia lapsesta ja avioerosta (2005)
Laine, Jenni: Kohti uutta onnea: käytännönläheinen avioero-opas (2014)
Linnankoski, Jouni: Erosta elossa: ero-opas miehille (2008)
Pruuki, Heli: Lapsi ja ero. Eväitä eteenpäin (2016)
Rauhala, Ilona: Eron keskellä (2014)
Stolbow, Marianne: Erosta eteenpäin (2014)
Sussman, Rachel A.: Erokirja: naisen opas erosta toipumiseen (2012)
Warshak, Richard A.: Eromyrkky. Kuinka suojella lasta avioerotilanteessa (2012)
- 17.3 Onneksi erosimme: naiset kertovat (2013)
- 30.15 Castren, Anna-Maija: Onko perhettä eron jälkeen?:
eroperhe, etäperhe, uusperhe (2009)
- 37.42 Mäkijärvi, Leena: Kahden kodin lapset: miten tuen lasta vanhempien
avioerossa (2014)

Tietokirjat, lastenosasto

- 14.8 Kaskinen, Anna-Mari: Koti kahdessa sydämessä: kun isä ja äiti eroavat
- 14.8 Kiiänmaa, Kari: Huomenna on paremmin: selviytymisopas, kun vanhemmat
eroavat
- 14.8 Rinnevuori, Esko: Pasiin kaksi kotia
- 17.3 Oinonen, Marjo: Mimmi Manteli
- 30.15 Nystrom, Carolyn: Mikon yksinäinen kesä
- 37.4 Juholla on kaksi kotia: puhutaan avioerosta lapsen kanssa
- 86.11 Heikkilä-Halttunen, Päivi: Minttu, Jason ja Peikonhäntä: lasten kuvakirjoja
kipeistä aiheista

Tietokirjat, nuortenosasto

- 17.3 Uusitorppa, Aino-Kuutamo: Sä et tiedä miltä musta tuntuu

Kuvakirjat 85.22

- Cole, Babette: Avioerotus
Eyen, Cécile: Pikkusuden kaksi kotia
Grahm, Annika: Siili ja taikakorut
Gray, Kes: Rakkausliima
Kummu, Essi: Puhelias Elias
Tonteri, Maisa: Okko Oravan kaksi pesää

Walsh, Melanie: Minulla on kaksi kotia
Weninger, Brigitte: Nähdään taas, isä
Viljakainen, Tarja: I-sä-pu-pu läh-tee

Sadut 85.12

Tuisku, Katinka: Kuun ja Auringon lapset
Lastenosasto, kertomakirjallisuus 84.2
Bagge, Tapani: Kotona (Helppolukuiset)
Cras, Bengt-Åke: Aikalisä
Delval, Marie-Hélenè: Pikku Mäyrän kaksi kotia
Gripe, Maria: Se "oikea" Elvis (Varasto)
Hoestlandt, Jo: Kotona myrskyä (Helppolukuiset)
Karpio, Markku: Mun isäni on avaruusmies
Kristin Steinsdóttir: Meidän talon enkeli
Leisko, Satu: Unohtunut maa (Selkokirjat)
Mäkelä, Hannu: Miisan uusi perhe
Salmi, Veera: Mauri ja vähä-älypuhelin (Helppolukuiset)
Tuomola, Johanna: Kaikkea sattuu, Kati (Hevoskirjat)
Wilson, Jacqueline: Kahden kodin välillä
Virtanen, Arto: Anna ja valkoinen lintu
Nuortenosasto, kertomakirjallisuus 84.2
Blume, Judy: Ei maailma tähän kaadu (Varasto)
Jägerfeld, Jenny: Oli kerran äiti joka katosi
Thydell, Johanna: 101 syytä

EROAUTTAMISEN NETTILINKIT

www.eroretki.fi

www.neuvokeskus.fi

www.kiianmaa.com

[www.mll.fi/vanhempainnetti/kipupisteita/perheen kriisit ja muutokset/vanhempien ero/](http://www.mll.fi/vanhempainnetti/kipupisteita/perheen_kriisit_ja_muutokset/vanhempien_ero/)

<https://ensijaturvakotienliitto.fi/apua-sinulle/#ero-lapsiperheessa>

[http://www.miessakit.fi/fi/toimintamuodot/erosta elossa](http://www.miessakit.fi/fi/toimintamuodot/erosta_elossa)

<http://www.mielenterveysseura.fi/fi>

<http://www.sininauhasaatio.fi/kehittaminen-ja-tutkimus/erotyo>

[http://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/tietoa parisuhteesta/parisuhteen kriisit/erokriisit/](http://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/tietoa_parisuhteesta/parisuhteen_kriisit/erokriisit/)

<http://www.lahdenensijaturvakoti.fi/eroperhe.php>

<http://www.kirkonkeskusteluapua.fi/>

<http://www.tampereenseurakunnat.fi/perheneuvonta>

Lähde

Lahden ensi- ja turvakoti ry. Eroperheen kahden kodin lapset – projekti.

http://www.lahdenensijaturvakoti.fi/pdf/Ohjeita_eroavalle_vihko.pdf. Liitetty 7.11.2016